

YU ISSN-0352-5724/UDK 801(05)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

XLIII

ПОСВЕЂЕНО
ПРОФЕСОРУ ДР ДРАГОЉУБУ ПЕТРОВИЋУ
ПОВОДОМ 65-ГОДИШЊИЦЕ ЖИВОТА

НОВИ САД
2000

УПОТРЕБА ИНСТРУМЕНТАЛА У ГОВОРУ ИСТОЧНОБОСАНСКИХ ЕРА

СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

UDC 808.61-087-555(497.15)

0. Добро је познато да је у досадашњим дијалектолошким истраживањима најмање пажње посвећено синтаксичкој проблематици. У огромној већини објављених студија синтакса се своди на фрагментарне опсервације, на осврте на поједине одлике које су се „нашле” у прикупљеној грађи. У неким случајевима читалац се среће са — касније обично неиспуњеним обећањима — да ће се синтаксичка питања обрадити другом приликом. Добро су познати и разлози диспропорције између значаја синтаксичке проблематике и њене заступљености у српској дијалектологији, научној дисциплини већ дуге традиције и завидне репутације. Зна се, између осталог, и то да ни највећа стрпљивост у теренском раду не гарантује да ће у спонтаном говору „наћи” неке битне карактеристике.

1. У овоме раду биће речи о значењима инструмента у говору источнобосанских Ера, подручја између Бирча и Нишићке висоравни, краја омеђеног рекама Дрињачом, Ступчаницом, Биштицом и Кривајом. Већи део ерске области по Дејтонском споразуму припао је Федерацији Босне и Херцеговине, а мањи Републици Српској (в. приложену мапу). Југозападно од ерске области (у народу обично: *Кадилук*) лежи *Мулаљук* (етници: *Мулаључанин*, *Мулаључка*, ктетик: *мулаључкѝ*), а североисточно — *Бѝрач* (етници: *Бѝрчаѝк*, *Бѝрчанка*, ктетик: *бѝрчанскѝ*; у народу уобичајено: *Буро*, *Бурка*, *бурскѝ*). О разликама међу наведеним областима, о разлозима поделе целог подручја на споменути начин биће више речи у монографским описима говора трију зона,¹ а овде ћемо се задовољити опаском да у говору Ера има мање натруха источнобосанског ијекавског односно екавско-јекавског шћакавског дијалекта него у говору Бирча. Све три зоне, разуме се, припадају источнохерцеговачком дијалекатском типу, а о основним фонетским и морфолошким особинама говора кландањских Срба, дела ерске области који се граничи са Бирчем, наука је већ упозната (Реметић 1970. В. и Реметић 1981).

¹ Овај прилог представља почетак обраде и објављивања језичке грађе сакупљене у оквиру акције (организоване у Међуакадемијском одбору за дијалектолошке атласе при САНУ и Институту за српски језик) испитивања говора области које су у току протеклог рата привремено остале без српског живља. Рад о значењима инструмента у источнобосанском ерском говору темељи се на подацима стотинак прслушаних аудио касета и тридесетак хиљада фиша са дијалекатском лексиком коју је аутор ових редова прикупио у последњих двадесетак година.

ном се кадї (Рад); сат шарāмо *шравама* (Сл), бијо отрован *шрикинозѡм* (Вуч); Ево мѡије сијенā, заграћена *шрњом* (Вуч); *шреницѡм* покрила ко̀либу (Др); скидаш *шурѡицѡм* (Др); ѡгрнѡж га *шѡбешѡм* (Рад); свѡжѡ *ушицѡм* (Др); ѡнда-ик премажѡш *уљом* (Ков); Ако је бусевито, *онијем-ушицама* од мѡтикѡ мало стуче груде (Ков); А сад наспи *флашѡм* (Сл); удариће те *цайїном* (Ков); ѡгњїште ѡзидано *циљѡм* (Коњ); ѡће да ѡперѡ *цијѡм* (Б); покријеш се вѡвуда *црвѡнијем* (Вуч); Дужило се *црвѡницама, шарѡницама*, ударај се *кукурузѡма* (Коњ); Она је *црїјѡм* покривѡна (Ков); Дѡљ *чакиѡм* заћѡлаш (Вуч); *чакицѡм* прѡрежѡмо уши (Ков); дарује се *чараїама, ѡшцирѡма* (Вуч); Прије се служило *јѡнѡм чашѡм* (Коњ); нас пребацї *чамцѡм* (Бр); *чекїном* кѡцај (Рад); опери *чекїком* *рибаћѡм* (Бр); Није имѡ *чим* платѡт (Б); Отимарї га *чекїаицѡм* (Вр); по̀чнѡш *чунком* радѡти (Дп); што-се-не-би *чудом* начудијо (Др); ударијо *циљѡм* (Ков); Кѡћа била *циндѡм* покривѡна (Рад); разапнѡ *онијем-циљницама* (Ков); *циљѡм, чїсїѡм* *ракиѡм* ѡсперѡш (Ков); ѡн-је-њѡга ударијо *циљаѡм* (Вуч); Свѡти Саво је *циљакѡм* претвѡријо онѡ-балегу ѡ-љѡб (Вуч); ѡн-*циљилом* ко̀лац, а *баїѡ[м]* мѡнѡ ѡ-рѡку! (Ков); Нѡш-тї швѡрцоват *цумѡм*, лоповїјат (Вуч) итд. (Потврде оруђника са предлогом *с(а)* дајемо у т. 18.)

3. И на овом делу штокавштине сасвим је обичан просекутив: вѡ идѡ *бразѡм* (Б); Јѡдан идѡ *бразѡм*, јѡдан изнад-браздѡ (Др); ѡдошѡ *брѡм* (Ков); И *Буковицѡм*, и *Буковицѡм*, кѡда-је штрајбок бијо и иза-штрајбока свѡ *ѡшоком* *изїћѡ* на Кѡњѡвиће (Вуч); Он је... скѡчијо дѡл ѡз-воду, ѡз-воду, свѡ *вѡѡм* (Ков); Вѡдї-ѡг свѡ *ѡраницѡм* ће су ударени дешѡви (Ков); крѡнѡм стрму *шраїѡм* (Ков); Вѡзили смо се и *земљѡм* (Сл); *ја-идѡм* свѡ *країѡм* (Ков); вѡ јѡдан идѡ *ѡрањѡм*, а јѡдан *лѡдинѡм* (Б); Он идѡ *лиїицѡм* ко̀тї *ѡљѡм* (Ков); Тѡ се зѡвѡ насевница кат-чѡдек идѡ *ѡрањѡм* (Дп); Они су вѡгѡр кут-се-идѡ *ѡѡнѡм*, онѡ-кѡће тѡрскѡ (Ков); *ѡлѡнѡм* се вѡзѡ балвани (Вуч); вѡвуда *ѡлѡком* идѡ (Вуч); Она је по̀шла тамѡка *ѡѡм-ѡѡланѡм* с тѡм-сѡстрѡм (Дп); *ѡшїијем* *ѡравѡм* идѡ (Вуч); ѡде дѡље *ѡрѡцицѡм* (Бр); вѡѡнѡм смо *ѡруїѡм* ишли (Бр); *Сѡнїѡм-ја* идѡм, не-брини (Ков); Не-идѡм, да не-видї ко̀, *сѡлом* (Коњ); Свѡ се вѡко *ѡнијем-срїѡм* на-ѡвї краї ѡстѡпа (Дп); *Ја-ѡкрѡнѡла* *ѡруїѡм ѡѡсїѡм* (Вуч); Јѡван по̀зовѡ двѡ чѡдека и свѡ *њѡѡвијем* *шраїѡм* (Сл); Ошле ми ѡвѡчѡ на̀намо, свѡ *ѡсїѡм* (Ков); А ѡдѡ *ѡсїѡм*, а мѡре *ба-ѡцѡм*, мѡре и *ѡсїѡм* (Ков); Кад ис-ћїуда ако си кад ишѡ *ѡсїѡм* (Б); вѡзило се *шїїрајбоком* (Сл); И-*ѡнијем-шїїрајбоком* смо вѡзили (Коњ) и сл. Разуме се да се у општу слику уклапа и употреба инструментала именице *ѡуш*: идѡм-*ја ѡушѡм* з-ћѡтетѡм (ВК); идѡш *ѡвијем-наѡцијем-ѡушѡм* (Вр); Бѡле, тї-ај *ѡѡњијем ѡушѡм* (Вуч); *ѡвијем ѡушѡм* идѡ, а рѡвоѡи су ѡвѡвди (Вуч); Пїта сат *ко̀ѡијем* ћѡмо *ѡушѡм* (Ков); прѡлази *сѡдијем ѡушѡм* (Ков) итд. Уп. и: Идѡ *ѡнијем-ѡушїиѡм*, ѡварисѡ пѡт наш (Ков).

4. Предикативни инструментал долази, изгледа, јѡдино уз глагол (-)звѡшї: И-тебѡ сам, Слѡбо, звѡла *ѡмином* (Ков); Ми смо свѡ звѡли Драгу Крѡнића и Рају *ѡмином* (Ков); А ѡњ звѡла *ѡминѡма* (Ков); ѡна мѡне зѡвѡ *ѡрлѡм* (Ков); нијѡсу-на[с] звѡли *ѡзбѡјѡлицама* ко̀-сѡдѡна (Рад);

И она кӯма-Бранка кӯмом зове (Ков); њи га звали *Млабѡм* (Ков); њна њу *мајкѡм* зовѣ (Ков); Не зове га сад никад *Мујаном* (Ков); Ми смо је *Цурѡм* звали (Рад); Једнога Муслемана звали *чејнѡком* (Ков); њн је зваѡ *Чуиѡм* (Дп); Они нијесу цаба прозвани *Шабѡцама* (Вуч); У Неђе-онога што-га-звали *Шарѡнѡм* кӯћи је војска (Ков); И њега су там назвали *Шејѡм* (Вуч); *Бѡиѡм* га звали (Б).

Нема суње да предикативни инструментал све више уступа терен предикативном номинативу: Кӯм Бранко је своје синове зваѡ *једнокравићи* (Ков); Звало се *зијев* кӯд идѣ чӯнак (Бр); Направи се кључ, зове се *кључ* (Ков); И затѡ се прозвала *Лѡвнѡца* (Вуч); Она није цаба прозвана *Лѡвнѡца* (Вуч); Како је назват као *Злаидус* (Сл); Знаш зашто-се-ѡн прозвѡ *свеиѡи Лѡван Злаидусѡи*? (Сл); Љупко се назвѡ *муѡиѡерија* и ѡна се ѡдѡ за-Љупка (Ков); звало се *ѡелѡниѡе* (Др); звало се *ѡекне* (Ков) итд. У мојој грађи једино стоји: Није лако бити *лоѡиов* (Ков); гѡдинама сам бијѡ *чѡбан* (Ков); Мѡса се показѡ *чѡек* (Ков); Јѡ сам је ѡтѡријѡ и постала је *зѡмља* (Ков); Свеци ѡдали мјесто-ѡвијег ѡдѡи и направѣ се *ѡрѡсаѡи* (Др); Некакав ми се *сумљѡв ѡчинѡи* (Коњ).

5. У прегледаној грађи није нађено више потврда предикатског инструментала којим се означава узраст односно брачни, породични статус и сл.: Никад није ишла ни *ѡурѡм*, ни *неѡм*, ни *ђеѡм*, како-нѡ кажу (Вр). Изван ове клишетиране изреке, практично обележеног контекста, у којему је, бар досад, једино и посведочена именица *ђеѡа*, потписнику ових редова преостаје још присећање да је раније у свом родном крају слушаѡ конструкције типа: док сам бѡла *ѡурѡм*; ка(т)-сам-*ѡурѡм* бѡла; ишла сам *ѡурѡм*; ѡблазијѡ-ѡг *мѡмком*. У досад са аудио касета скинутој језичкој грађи једино се чита: Највише док сам *ѡура* бѡла (Дп), жождок-је-*ѡура* бѡла (Ков); Ка-сам-јѡ бијѡ јадни ѡ-жалосни-*мѡмак*; Јѡ сам, бѡлан, бијѡ *накоњче* (МК). Предикатски инструментал овога типа примећен је у многим босанским и суседним говорима (в. нпр.: Петровић 1973, 145; Баотић 1971, 132; Баотић 1983, 163; Халиловић 1990, 338; Пижурица 1967, 167).

6. Међу стабилизѡване језичке карактеристике ерске области спада и темпорални инструментал. Међу примећеним потврдама и овде доминира такозвани итеративни временски инструментал (М. Ивић 1954, 131—132; Петровић 1973, 145; Баотић 1983, 163; Баотић 1971, 132; Петровић 1978, 134): *Неђељѡм* се није радѡло (Б); Извоѡдили нас *неђељѡм ѡ-цркви* (Бр); да *неђељѡм* не-косѡмо (Ков), Јѡ сам *неђељѡм* раѡијѡ (Сл); *Неђељѡм* смо се састајали (Ков); Раѡили смо *неђељѡм* дѡсти пѡта (Ков); Раѡиѡ-је ѡсле и *неђељѡм* (Ков); ѡн-раѡијѡ и *неђељѡм* (Ков); Не-смиѡеш *неђељѡм* ѡеба испѡи (Рад); Није ти прије дрѡѡ *неђељѡм* насекло, нем Бѡга (Коњ); Ми смо се *неђељѡм* састајали код Маѡкова камена (Вр); *Неђељѡм* немѡ никако вѡза (Б); Покупѡ се, мѡлеѡ Бѡга, и *неђељѡм* (Рад); ишли по-раѡнике *ѡеѡком* (Бр); ѡн-идѣ ѡ-Кладањ *ѡнеђељѡком* (Ков); Јѡ-мељѡм *ѡнеђељѡком*, тѡ-ѡѡорком (Рад); Најбоље запѡчет неки поѡѡ *ѡнеђељѡком*, *срѡјѡѡм*, *чејѡврѡком* (Вуч); *Понеђељѡком* ваља, најбоље *ѡнеђељѡком* кат-се-пѡчне ѡрат (Сл); Имају вјежбе *субѡѡама* и *неђељѡама* (Ков); *Субѡѡѡм* смо ѡмали вјернаку (Ков); Нас је ѡчијѡ поѡ

зи конструкција *o + локатив*: Ваља рад'т *o зѐмљи* (Сл); Ми смо радили, само *o зѐмљорадњи* радили (Вуч); Сад и ако би имали *ò-чем* рад'ти, немају *ò-чем*, шўма је исечена (Вуч); И кад би имали *ò-чем* радит, више немају *ò-чем* (Вуч). Исту рекцију има и глагол *борити се*: Ја сам се борила *o зѐмљи* и *ò-беци* (Вуч); Н'јесам се борила *ни-ò-чем*, сам се борила да одгојим своје троје беце (Вуч).

10. Материјал којим располажем намеће закључак да слободни инструментал убедљиво предњачи уз глагол *оженији се*: оженио се *друџом* (Ков); А он је заждирио и заћорио и оженио се *њом* (Ков); Син-јој *Мулѐманкџом* ожењен (Ков); брат му ожењен *Шок'џом* (ВК); Син-јој-се оженио *некџом дшџџом* — дшина ћерка (Ков); Три брата ожењена *џолуџанкама* (Ков); Један шврљница се оженио *накџом џурџом* (Ков); и оно да се ожени *накџом џурџом* (Ж); био ожењен *Рваџиџом* (Ков); Ожени се *неџовџом сџсџрџом* (Рад); Ожени се *сџсџрџом* онога-Радислава (Ков); ожениће се *бусаном* (тј. *умреће*; Ков). Изгледа да се инструментал с предлогом с среће само изузетно: Оженио се и[з]-Жџравџа с *некакџом*, заборав'ла сам чија-е (Вуч).

11. Уз придеве *џрудна* и *носећа* доследно долази слободни инструментал: Ја-трџдна *Радиџом* (Ков); У-ње Рада била трџдна *овиџем-Рајком* (Ков); Она била трџдна *млаџиџем сџном* (МК); Јелена трџдна *ониџем-беџиџом* (Ков); Ти сџдиш крај-прџзора а-ја-трџдна *Рајџом* (Ков); Ја-била трџдна *џџџом* (Ков); Ја сам била *носећа овиџем-млаџиџем* (Дп); а *носећа* била *овиџем-Драџољџом* (Ков); Она била *носећа Миџком* (Ж); ја-била *носећа џџџом* (Ков). Тако и: Ја била у-другџом стању *Миџком* (Дп).

12. Истом конструкцијом, према којој је у већини других говора, као и у књижевном језику, обичније *џо + локатив* у говору источнобосанских Ера исказује се сродство односно порекло уопште: Они су и *џџем* и *мајкџом* брат и сџстра (Ков); То су ми полубраћа, нијџсмо *џџи*, *мајкџом* јџсмо, *џџом* нијџсмо (Рад); *џџем* јџсу, а *мајкџом* н'јџсу браћа (Коњ); Сијећење долази већинџом *фамелиџом* (Ков); Сијећење долази *фамелиџом* (Ков); Поб'јџлио и-џн. То-је-*фамелиџом* (МК); Видџм да је *џриродџом својџом* тџтук („мутавко“) (Ков); Дџбар је *дуџом*, сам је *накџом* блџнтав (Ков). Мислим да је најупутније овде навести и следеће примере: Јадна, мџре *џравџом*, па мџре и на-овџу удар'т (Рад); Они су *џрадиџиџом* одџјени (Вуч); даџи-је-вџ *зѐмљџом* да нема граа (Коњ).

13. Овај говор зна и за слободни инструментал „изазивача“ (Пижурица 1967, 167) у примерима као што су: Шџџета је да крџпе *мџџом џлкавоџиџу* (Ков); дрџџ-џг *неџиџом* (Вр); Па да је џ-Турџка, па-џде, не-го-само *својџом џлаџом* џсакатџ се (Др).

14. Значење начина (и количине, обима), срећемо у следећим случајевима: кџповали се *брџмама* пџкмези (Дп); А гџре висџчије, бе-била она-кџћа, џни су *брџмџом*, а ми *каниџама* смо уџвијек [воду] *носили* (Дп); Лако му је каву пити кад-Миџо доноси *кџлџом* (Ков); данас-џг *има сџџџинама* (Рад); Тџј *има* колико-ти-Бџг *џће*: *џладама* (Ков).

15. И овде су неки случајеви инструментала, у првом реду они који-ма је означаваан начин вршења радње, прерасли практично у праве при-

логе: *исекошѣ* је свѹ *редом* (Вр); *редом* и *поседају* (Сл); *пасло* је свѣ *редом* (Коњ); И-ондѣ *около* *ишара* се свѣ *редом* (Сл); Овце идѹ *иаском* (Ков); Она њи *не-носи* *iredом* на *вашир* (Ков); *једѣмо* *iredом* (Ков); *он-идѣ* *циром*, *он-се-ништа* *не-клоња* (Ков); Ја сам *крадом* *ошла* (Сл); Кд је *крадом* — *табана* и *ето* ти (Рад); Он *ће* *ирком* *јање* *продријет* (ВК); *узѣла* је *прстѣн* *кришом* (Рад); *ајмо* *часом* *дѡљ*, *узѣт* *вѡлове* и *кѡла* (Рад); *отвѡри* *врата* *часом* (ВК); Неко је *силѡм*, а неко је *милѡм* *ишѡ* (ВК); *Свѣкрва* ми *у-шкѡли* и *нешта-сам-ја* *пѡшла* *идслом* *њѡј* (Ков); Ја-мѡрам *ѡтићи* *Радѡјки* *нешто* *идслом* (Ков); *ракија* *цурком* *тѣче* (Ков); *Давала* је *мама* и *цакѡм* и *кайѡм* (Ков).

16. У овдашњем говору је, изгледа, редак и таутолошки инструментал: Не *бѡли* ме *бѡлом* *нога* *већ* *накѡ* *нешто* *не* *мѡгу* *на-ногу* (Ков); Није ме *даривала* *никакијем* *даром* (Ж). Овде наводим и следеће теренске записе: *онѡ-је-чѡек* *чѡеком* *бијо* (Рад); *није* ни *кућа* *кућѡм* *ко-што-је-било* (Ков).

ИНСТРУМЕНТАЛ С ПРЕДЛОЗИМА

Предлог с

17. У грађи којом сам се овом приликом користио социјатив се јавља искључиво са предлогом *с(а)*. Потврде: Ја-*с-Анђелком* *крѣну* *десѣтак* *метѡра* (Вуч); Била ми је *сѣстра* па би *ми-ѡрали* *с-амиѡм* *Јѡванѡм* (Вр); Он је *ѡдѡ* *заједно* *са-бѡѡм* (Сл); Јесам *вѡзила*, *јашта* сам, *з-брајѡм* *вѡзила* (Вуч); *ѡћерала* *з-брајѡм* *вѡлове* (Вуч); *стоји* *с-једнијем* *Балијаћѡм* (Ков); Ја-*се-зѡговѡрим* *с-Вѣлемѡром* (Ков); *ма*, *кѹ-ћу* *с-вама?* (Др); *Нѣмѡј* *се* *с-онијем-иѡдовима* *пѡрит* (Рад); *Ајде* ти *с-једнѡм* *женѡм* (Коњ); *ја* сам *ц-њѣнѡм* *зѡвѡм* *била* (Вр); *Њѣна* *сѣстра* *чѹвала* *с-једнѡм* *ћѣдом* (Коњ); *Валѡ*, *шиљане*, *ѡстаћеш-ти* *са-ћѣдом* *сѡмијем* (Ков); *Мамо*, *ја-сам-сѡчекала* *трѣ* *вѡјске* *з-ћѣѡм* *свѡјѡм* и *з-брајѡвскѡм* (Вуч); *Под* *ѡмарѡм* *наћала* *з-ћѣѡм* (Б); *Прије* *се* *з-ћѣвѣрима* *ишло* *у-рѡд* (Ков); а *чѣтверѡ* *ћѣѣ* *били* *са-мнѡм* (Др); И *ѡна* *пѡшла* *са-млѡм* (Ж); *Сам* *сам* *забѡравила* *с-киме* *је* (Бр); *Никад* *ѡн*, *сирѡта*, *није* *сиѡ* *са-људима* (Ков); *Прије* *се* *са-ћѣвѣрима* *ишло* *у-рѡд*, *није* *ц-људима* (Ков); *Ај-ти* *с-нама* (Др); *кал-ја* *бијо* *с-Максимѡм* *у* *вѡјсци* (ВК); *Зѡр-цѹра* *сама* *сићет* *у* *буѡѡку* *с-мѡм-ком?* (Дп); *ѡдѡ* *ли* *сѡт* *цѹра* *нѡћи* *с-мушкарѡм?* (Дп); *неће* *ћѣца* *с-мѡћѡм* (Ков); *Ајде-ти* *с-Никѡлѡм*, *Срѣћѡковијем* *брајѡм* (Ков); *ти-мѡраш* *с-Нијѣмѡма* *фѣно* (Ков); *Вѡзијо* *сам* *балване* *ц-њѣѡвијем* *ѡѡм*, *с-Нѣћѡм*, *некѡлкѡ* *гѡдинѡ* (Коњ); *Пѡћѣм-ја* *ц-њѣме* *гѡр* *у-штѡлу* (Рад); *Сви* *дѡбишѣ* *пѣмзију* *што* *ц-њѣм* *радили* (Др); И *пѡкѡјна* *Винка* *ц-њѡме* *Максимѡва* (Ков); *Некѣ-дѡн* *причала-ја* *са-њѡм* (Ков); *неће* *ц-њѡм* *да* *лѣгнѣ* (Вр); *ја* *са-њѣма* *уриктѡ* (Ков); *Свѣ-сам* *ја-тѡ* *ишла* *ц-њѣма* и *радила* (Вр); Он *сѣди* *с-мѡијем* *ѡѡм* (Ков); *Ујутру* *са-Пѣйѡром* *Сѣѡаницићѡм* *са* *самѡриѡм* *у-сијѣно!* (Вуч); И-*ја-с-Рѡсимѡм* *баш-кѡ* *с-иѡдѡм* *кад* *би* *негди* *пѡшѡ* (Ков); *Није* *са-свѣкрѡм* *чѡрбу* *ладила* (Ков); *Пѡтљѣ* *ѡна* *ѡшла* *са-свѡиѡвима* (Дп); *сѹћула* *ѡтишла* *са-сѹћулѡм* (Ков); *Нѣш* *више* *с-иѡиѡм* *нѡсит* (Ков); *Ићу* *ја*, *тѣтка*, *с-иѡдѡм* (Коњ); *Нећу*, *бѡлан*,

с-фукішом па да ми цабѣ раді (Ков); Рѡди га *с-црнцем*, *с-кїм-ѡћеш* (Ков); И-ѡн-је *с-шїјем-чеїнїцима* (Ков); Рѹжа пѡбїјѧ рѡзге *са-сћери* (Ков) итд.

У говору источнобосанских Ера нема, дакле, ни трага од социјатива без предлога, особине за коју, између осталих, знају неки црногорски и западнији ијекавски штокавски (западна Босна, Лика, на пример) и икавско-шћакавски говори (в. нпр.: Дешић 1976, 290—291; Драгичевић 1986, 187 и тамо нав. лит.).

18. Отприлике три пута ређе долази оруђник са предлогом *с(а)*: Ла^акшѣ је стѡ пѹгѧ поц'јепат *с-ошїјем-баїшом* (Вуч); ѡбл'јепїш *са-ба-леїѡм* (Ков); з-дѹшїјем *вїлама бацѧш* (Вуч); Има вагача и *с-онѡм-ваїа-чѡм* свѣ пѡцијепѧ (Б); перемо сѹбе *са-вѡѡѡм* (Рад); нѣшта радѣ *с-шїјем-вѡском* (Ков); Заградїш *са-вр'љикама*, нѣко *са-вр'љикама*, нѣко *са-жшї-цѡм*, нѣко *с-шр'њом* (Ков); Тѡ гарантујем *з-лѧвѡм* (Ков); Мѡја Драгица *з-їраб'љама згр'ћѣ* (Сл); Кукѹру-се сїјѡ *са-др'љачѡм* (Ков); *с-днїјем* га ўправ'ља, *с-онијем-ћѣмом* (Ков); ковѡ *са-ѣксерима*, обично *сѡдмїцѡм* (Ков); Рѣзали су до таѡѧ свѣ *с-ошїјем-ручнїјем жѧїама* (Вуч); *са-зѡром* си га мѡрѡ лѡмит (Др); вѣзе се *с-ѡвѡм иїлѡм* (Вуч); тѡ се замажѣ *са-їловачѡм* (Ков); Свѣ *са-онїм-јѣднїјем јѧїшом* ўјутру на Васкрс ѡмрїс се (Вуч); *с-јуларѡм* свѣжѣ (Ков); Помѧстїш пѡш'ље *с-каїмаком* (Ков); заљевали би је *с-шїјем-їлѧвијем каменом* (Сл); заїмили би га *с-камѣњом* (Вр); за-кѹѧш *са-квѧсѡм* (Ков); Нѣко је прикївѡ *са-клїнїма* (Сл); ако је тѡ истр'љѧно *са-кѡнойѡм* (Сл); шпартѧјѹ вѡлови *с-коїачїцѡм* (Вуч); Острѹ-жѣ се *с-кѡсѡм* гѹвно (Вуч); *с-днїјем крѡмїѡром* ўранїмо крмѧд (Ков); Навадїш оније-крѹшѧкѧ и дївлѧкѧ *с-кѹшїлѧчѡм* (Коњ); бранили се *са-їраѡвијем лїсїшом* (Вуч); онѡѧ-пѣглѧ *с-онијем-лѡнѡм* (Сл); Чѡек *с-шїѡм-лѡїаїшѡм* кѹпї у мјешину (Ков); кѡпали *с-крамїѡм* и *с-мѡшїкѡм* (Рад); помѧстї *с-мѧстїш* и каїмаком (Ков); И д'јете је здраво право *с-нѡїама свѡїјем* дѡшло (Вуч); бѹшїш *с-нѡжѡм* (Ков); Онѡѧ-је їзѡблѧш и мѧло је дїгнѣш *са-ѡблишом* (Др); Пѡгачу пѡткѹѧш па расћерѧш *с-оклѧшїцѡм* (Ков); *с-днїјем* текнѣта острѹжѣ (ВК), *С-ѡшїјем* су се слѹжили пушѧчи (Коњ); *С-ѡшїјем* сам ћѣцу одраѡла, *с-ѡшїјем* (Вуч); не кѡманѹјем *ш-њѡм* (ВК); јѣдно гѡнї вѡлове *с-їрушїом* (Ков); и *с-онѡм-їрак'љачѡм* ўдри, ўдри (Ков); Ракију пѣкла *с-онијем-їѡшѡчѧром* (Вуч); Орѧло се *с-онијем-рѧлом* (Вр); Е, ткѧла ўв'јек *с-јѣднѡм рѹкѡм* (Сл); Извртї се *са-сврѡлом* за игѧлѧ (Др); Ўнѹтра је наложено *са-слѧмѡм* (Ков); сѧмо *с-онѡм-сѣрѡм* закѹѧмо (Др); *с-шїјем* се мѣло, нїје бїло мѣтлѣ (ВК), И ѡна-тѡ њї *с-шрѧвама*, свѣ *с-шрѧвама* зал'јечї (Сл); покрївали се *с-онијем-ћѣбаѡма* нѣкїјем *внѹнїјем* (Коњ); помѧстїш *с-ўљом* (Сл); прїтѣгнѣш мѧло *са-ўжешїом* (Др); Умївѧ се *с-вѡѡм* и *с-онијем-ц'јѣѡм* (Ков); *ш-че-кїѡм* разбїје (Ж); Прије се слѹжили *с-јѣнѡм чѧшѡм* (Вр); Умївѧ се *с-онијем-цвїјешїом* (Б); Бїла је кѹћа *са-шїндрѡм* покрївена (Ков); Оваї нїје га гаѡѡ *са-шїдрѡшїом-онијем* (Сл); правїо-је *са-шїшїцѡм* и чекићѡм (Ков) итд. (Потврде оруђника без предлога дате су у т. 2.)

19. И у нашем говору се социјативна конструкција користи за означавање „омогућивачког инструментала” (Пижурица 1967, 169): дѡћѣмо *с-вѡзом* у сѣло (Ков); Из Лѹкѹ дѡлазили кѹћи *с-вѡзом* (Сл); довѹчемо

с-кдлима вуну (Ков); Он дошѡ с-кдњом и *с-кдлима* да досели мене у-Кладањ (Ков); Реља га довуче *с кдлма* из болнцѣ кѹћи (Сл); Онѣ-рањеници *с-кдлима, са-саѡнама* (Дп); Мѡреш-тѣ њѣне свѡтове води виђет, *с-камиѡном* да дођу а дѣли пјешѣ (Ков); Оѡде на Пјѣсак *с-камиѡном* (Ков); Једнѡм су ѡни слѣћели *с-ѡранѡиѡром* (Ков); Ишли смо преко-Италијѣ *са-ѡранѡиѡром* испод-Алпѣ (Сл); *с-нѣчим* вѡзим (Ков); И-ѡнда-смо-се врати́ли *с-ѡиѡјем-чѣзама* (Ков) и сл.

20. Посебну целину чине следећи примери, у којима се, у извесном смислу, осећа елеменат друштва (Ивић 1954, 223; Симић 1978, 95); Вукѡ балване и дошѡ, *с-вѡловма* вѡзијо (Рад); *с-вѡловма* се узорѣ (Ков); *с-вѡловима* се довлачили бадњаѡи (Вуч); вукли ми дрва *с-вѡловма* (Вуч); Разѡрали *с-мѡиѡјем вѡловма* па ѡнда кѡпали канѡл (Ков); *с-вѡловима* у прѡљеће узѡри (Ж); *са-вѡловма* и са-саѡнама превукѡ (Ков); Жита се сијала, врло се *с-кѡњима* (Вуч); ѡдма и вршеш *с-кѡња* (Ж); *с-кѡњима* вршеш (Ков); *с-кѡњима* се врло (Вуч); да вршеш *с-кѡња* (Кѡњ); Стѡ кѣла гра имали, оврли *с-кѡњима* (Ков); доћерај *с-кѡња* (Кѡњ); дошли *с-кѡња*, са-сватовма и одвѣли ме (Вуч); *с-кѡњима* пренесѡмо и Пѣро прѡда (Ков); *с-кѡња* ја и мѡј брат ѡднеси у Сарајво и прѡдај (Вуч); Ја-сам-у-Звѡрник дошла... *с-кѡњом* (Кѡњ); Да ми изнесѣш ствѡри *с-кѡњом* до-на-брдо (Ков); доћерај *с-кѡњом* (Вр); пошале је *с-кѡњом* (Вр); Бѣд Лѹбо ће *с-кѡњом* доћ (Вуч); Он-је-ујутру нама дошѡ *с-кѡњом* и *с-кѡлима* (Ков); ѡна дошла *з-ѡведма* (Ков); *с-кљусеѡм* доћѣ (Рад); доћѣ *с-кљусеѡм* (Вр); Јелена Дѣсина *с-кравама* доћѣ у-Алуге (Ков); ѡтишѡ *с-кравама* (Ков); Она је *ш-њѡм [с-ѡѡм-кравѡм]* закѡпитла краве и свѣ (Ков) и сл. Изгледа да се само изузетно може чути: *Онѡ вѡловма* дрѡли свѣ и мѡтикама кѡпали (Ков).

21. И у источнѡбосанском ерском говору се псеудосоѡијативни инструментал јавља као а) пратилачки инструментал и б) инструментал карактеристичне појединости. Потврде:

Јесам-се-ја ѡнда *с-ѡиѡиѡиѡм* исмијѡла (Ков); У-менѣ Драго бијо *з-баѡѡчѡм* (Рад); И-ја-сама-сам знала по нѡћи ѡтић гѡре штали *з-баѡиѣриѡм* (Сл); Чѣка ил мушкарац ил жѣна, чѣка *с-ваѡѡром, с-ваѡѡром* чѣка прѣт-кућѡм (Вуч); ѡндѡр-је-тѡ прављѣно *са-дрвима* (Сл); дођу *с-кѡноѡѡм* (Ков); Оѡок-ја *с-кѡсѡѡчиѡм* тамо, врати́м се (Вр); Наћѡмо Јѡвана Мѡровића у једнѡј бараки *с-кравама* (Ков); *са-кромѡиѡром* је направѣ (Ков); Ш-љѣбом га мѡреш јѣсти (Др); И-ја-сам-с-миѡѡраљѣзом на врати́ма (Ков); Побркали сѡдове *с-млѡјѣком* (Ков), дошѡ чѡек рѡно *с-ѡиѡјем-ѡиѡѡѡѡма* (Ков); И-тѹ-је-ѡн *с-ѡвѡѡм*, ѡвѡу ѡднијѡ (Сл); Кѡ пита? — Неки љѡди *с-ѡвѡма* (Кѡњ), Ёно, бѡгами, мамо, вѡјскѣ *са-скијѡма* (Вуч); Он *с-ѡѡкавѡм* стаѡ на врати́ма (Ков); Један *са-ѡѡкавѡм* стаѡе и свѣ-нас пострѡјеља (Ков); свѣ-тѡ идѣ *с-ѡјѣсмѡм* (Ков); дѡнијѡ га наѡѡ *с-илѣком* (Вуч); А да ли је дошѡ *с-ѡѡшѡком* (Рад); Доћѡшѣ усташѣ у-кућу *с-ѡѡшѡкама* (Сл); Калавраѣ *са-ѡѡиѡјем-ћѣманѡиѡма* (Рад) и сл;

па-ѡнѣ-башлицѣ узмѣ *з-ѡлавуѡѡм* (Др); а пјѣвац памѣтнѣ од наѡрода *с-нѡлѡнѡм ѡлавиѡѡм* (Др); дрљача *з-дрвѡниѡјем кљѡнѡма* (Сл); дрљача *с-кљѡнѡма* (Ж); Наљѡгошѣ наѡи фѡићѡѡрићѡи *з-ѡѡиѡјем кѡсама* (Ков); узда *с-кајѡшѡма* (Вуч); Обѡјѣм ѡпанѡе *с-ѡнѡм-ѡѡѡѡѡм, с-ѡнѡм-канѡѡѡм*

седї (Ков); а *за-друијем сїдлом* женскїње (Ков); а^{на}мо била нам вода *за-цїшалом* (Сл) итд.

27. Право месно значење напоредо, али доста ређе, носи и конструкција *иза + генитив*: То је се слeгo народ *иза-Дринe* (Дп); Двїје дођу са-вана, *їза-сїуїца*, свана, а једно чeтири дођу унутра *їзмеђу-сїуїца* (Др); сања^м а^{на}м *їза-оградe* (Др); ено др^у *їза-цїшалe* (Сл). Секвентивна нијанса осећа се у примеру: *ја-їзостала ма^{ло} їза-њега* (Ков).

28. У области источнобосанских Ера значење *биши удаша* готово да подразумева допуну *за + инструменшал* и када је придев *удаша* експлицирани и када то није. Примери:

била *за-њим* *удата* (ВК), *удата за-Ивановићем* Рајком (ВК), *удата за-сїном* *њеовијем* (Ков); с^ћер му *удата за-Нијемцом* (МК); *удата за-једнијем* *ис-Тузлe* (Ков); док је била *за-їрвијем* *чдеком* *удата* (Ков); Била *удата за-Рваїом* (Ков); Петкова с^ћер *удата за-Мїшровићом* (Ков) и сл.;

била *за-Млаћеном* *Васковићом* (Сл); Сестра ми *за-Млаћеном* *Васковићом*; Имo сестру Милoјку *за-Јовом* *Васковићом* (Сл); Сестру имала *за-Рeлом* *Васїљевићом* (Дп); Мoжда-тї и-знаш *Љубу* *Гаврића*, *шумара*, она је *за-њим* (Сл); она најстарија *за-Гвозденовићом* (Вр); била *за-Рајком* *Зораном* (МК); Једна *за-Мїшровићом* *їма* (Ков); Била *за-оније[m]-Микаилом* (Др); И Кoса што је *за-Мїлошом* у *Ђ* *удима* била (Рад); била *за-Милорадом* *Сїанишићом* (Рад); била *за-некијем[m]-Милкано[m]-Милићевићом* (Др); *за-Филићом* била *Ремеїићом* (Рад); oва ба[ш] што-је-*за-Кoјом* *Тoмићом* (Ар); па и он^у-Милицу, што је *за-Радиславом*, мајка бацила (Др); М^ушка бeтета нeма^м, сам он^у-Рајку што је *за-Радом* (Рад); Једна му је сестра *за-онијем-женскoм* и сл.

Предлози *їод*, *їред*

29. Када је реч о конструкцијама са овим предлозима, грађа прикупљена у говору овога краја подсећа на стање у српском књижевном језику и дијалектима на којима је он утемељен. То значи да су наведене конструкције обично носиоци типичног месног значења:

ћe била стар^а Мoмїрова к^ућа дољ *їод-брдом* (Вуч); Им^а једно брeшце, *їод-брдещцейом* извор, знаш (Ков); *їод-враїом* *їма* нeшта (Ков); вoдї кoња *їод-ћeвoјкoм* (Бр); Сїћа, oв^а-Васїлкуша, *їод-Жеравицама* живљела (Сл); Кат смо били чeтерес другe *їод-Ирїициїима* (Ков); Дoл"баша... сeдe гoр" на зачeљу крснe славe, *їод-їконoм* (Сл); Бе-ћe-мe наћи *їoй-Караулoм*? (Др); доклe-гoрї *їoй-казаном* ракија (Вуч); наћe-мo њїг *їoй-Клїсом* (Ков); г^уја *їo[d]-їoм-кoрoм* била (Ков); И нeг^а *удар*"ла кoла *їoй-Ковачић"ма* (Сл); И oн^а ма^{ло} бид^у *їoй-кoкoщи* (Др); Евогoр^ам *їoй-кршoм-їм* к^ућа (Дп); Оне су њoј *їoй-кpoвом* *нeзи-нијем* (Ков); oне су *їoй-кpушкoм* биле (Ков); Она је била *їoй-Кршељцима* (Ков); *їватијo* oвцу *їoй-кyћoм* (Дп); стeпенице гoрe *їoдa-мнoм* (Дп); oн вoдї кoња *їoд-младoм* (Ков); Тoдoљ *їма* једна мјештанка, то *їод-мeћoм* (Рад); Р^усћe снїјек *їод-нoїама* (Ков); Он-свe шкрипї *їод-*

-нојсом кад режеш (Рад); *йод-омаром* лежи (Ж); Гране читаве пуцају *йод-ним* (Рад); *Под-ном* оне-паре и њенога човека пиштољ (Ков); *у-мене* *йой-иазуом* жл^чезда кѡ-кокѡшијѣ јас (Ков); Шта ти је, бона, *йой-йекѡм*? (Вуч); А има *йой-йлочѡм* три краве (Ков); Каснијѣ ѡн погинуѡ *йой-Пустийем* *йѡлом* (Вуч); Ето је тѡј *йой-йуйѡм* (Вуч); Све море *йод-једнѡм* *рукѡм* ѡднијет (Вр); Пита се печѣ *йой-сачѡм* (Дп); пекли пот-сачевима (Сл); а пилапа дѡљ била *йой-сѣлом* (Ков); *йод-онијем-сијенѡм* била маѡка (ВК); да-видѣ да нѣм шта *йой-сламариѡм* (Ков); *уда-ра* рѡчице *йѡ[д]-сийѡм* (Ков); Шта-ти-је-тѡ *йѡ[д]-сукнѡм*? (Ков); Он је *йѡ[д]-ийем* тактама (Ков); А *уда* Стѡја се *у-гѣла* *йод-онѡм-пейѡм* (Ков); Све-йм *йой-цераѡм* стѡји (Ков); Он је имѡ кѡћу *йой-цр^чейѡм* (Ков); Рифет сретѡиѡ Драгу *йой-црквиѡм* (Ков); Оне менѣ сусретишѣ тѡј *йѡ[д]-ийѡлѡм* (Дп); Вири некака крвава кѣса ова-артијана *йой-ийѡлѡм онѡм-наѡм* (Ков); Има кѡћу *йой-шумѡм самѡм* (Ков) итд. Овде спадају и прилошке конструкције типа: Имѡ је *йой-краѡм* пѡшку (Ков); Крѣшавѡ бѣцу *йой-краѡм* (Ков);

Прей-црквенѡм авлиѡм позлѣдили су и младѡжењу и млѡду (Вуч); Он је све тамо *йред-Боѡм* док-се-нѣ-св^чјеѣе припѡлѣ (Ков); мајка ми ишла *йред-ѡдловима* (Ков); *Преда-мнѡм* нешта бѡчѣ (ВК); нѣма дрвкѣ *йрей-куѡм* (Ков); Испитала се *йрей-куѡм* ш-њѡме (Вр); и станѣм *йрей-колѡнѡм* (Ков); Лаврња, нешта излаврњѡ *йред-људима* (Ков); а *йред-нама* празна флаша (Ар); Растрбуљила се *йред-нолк^чјем* народѡм — ни стѡда, ни срама (Ков); Н^чјесам смјѣла *йред-ѡѡм* кѡсу зачѣшлат (Ар); Она ми је слика *у-в^чјек* *йред-ѡчима* (Ков); Никат-се-ѡ[н] није нашалиѡ са-мнѡм *йред-нѡм* (Вр); Авлан Асиѡ баж биѡ *йред-њима* (Др); Рекнѣм-ја *йрѣ[д]-својѡм* *Рајѡм* па њѡј криво (Рад); ѡно онѡ-што-нѡсѡ *йрей-собѡм* д^чјете (Коњ); Тѣлѡди кривњава стѡји ко-да-*йрѣ[д]-шѡбѡм* се кривѣ (Рад); Склепѡ се народ *йрей-цркѡм* (Ков); *йрей-чарѡком* бацила некѡ поњав^чцу (Ков); нид-би-смјѣла *йрей-чоѡком* (Др); гријеш *йрей-ийорейѡм* и пишѣш по јаѣту (Вр); *Пред-оийем* ти *шурѡм* све исприѡѡ (Ков); *йрей-ийѡлѡм* што сам имѡ вратн^чце (Ков) итд. У неколико месних конструкција осѣћа се секвентивна нијанса значења: кѡ је прѡшѡ *йред-нама* није га дѡшѡ (Дп); А онај-мѡј стрѡц што-је-ишѡ *йред-нама* (Ков); Коња ѡкрѣнеш — *йрѣ[д]-йѡбѡм* кѡћи нѡсѡ брашно (Вуч); Они сви идѡ *йред-нама*, ја-само наѣрај! (Коњ).

Уместо и у овом говору уобичајене темпоралне конструкције *йред* + *акузатив* може се, изгледа само изузетно, чути и конструкција *йред* + *инструментал*: Он је рѡѣ[н], напѡмѣ, *йред-овијем* *рајѡм* (Др).

Својеврсна и необична контаминација различитих конструкција стоји иза реченице: Сажалења нѣма ни-*йрей-комѣ* (Вуч).

30. У истом месном значењу јавља се конструкција *исѡд*, *исйред* + *генитив*:

А ѡн *исѡд-асѡла* прибиљежѡје шта кѡ пије (Ков); Има шѡше дѡљ *исѡд-ѡрѣла* (Вр); Овде је извор *у-менѣ*. А дѡљ *исѡд-извѡра* бара (Вуч); биѡ спрат читав *исѡд-куѣ* (Ков); Вѡда *у-нас* и-јез била *исѡд-Р^чјекѣ*, дѡље *исѡд-куѣ* (Др); У пѡток је нагнале *исѡд-наше* *њивѣ* (Ков); Јабѡка се сѡсѡла, лежи *исѡд-нѣ* (Ков); Највишѣ *исѡд-реѡа* биѡ

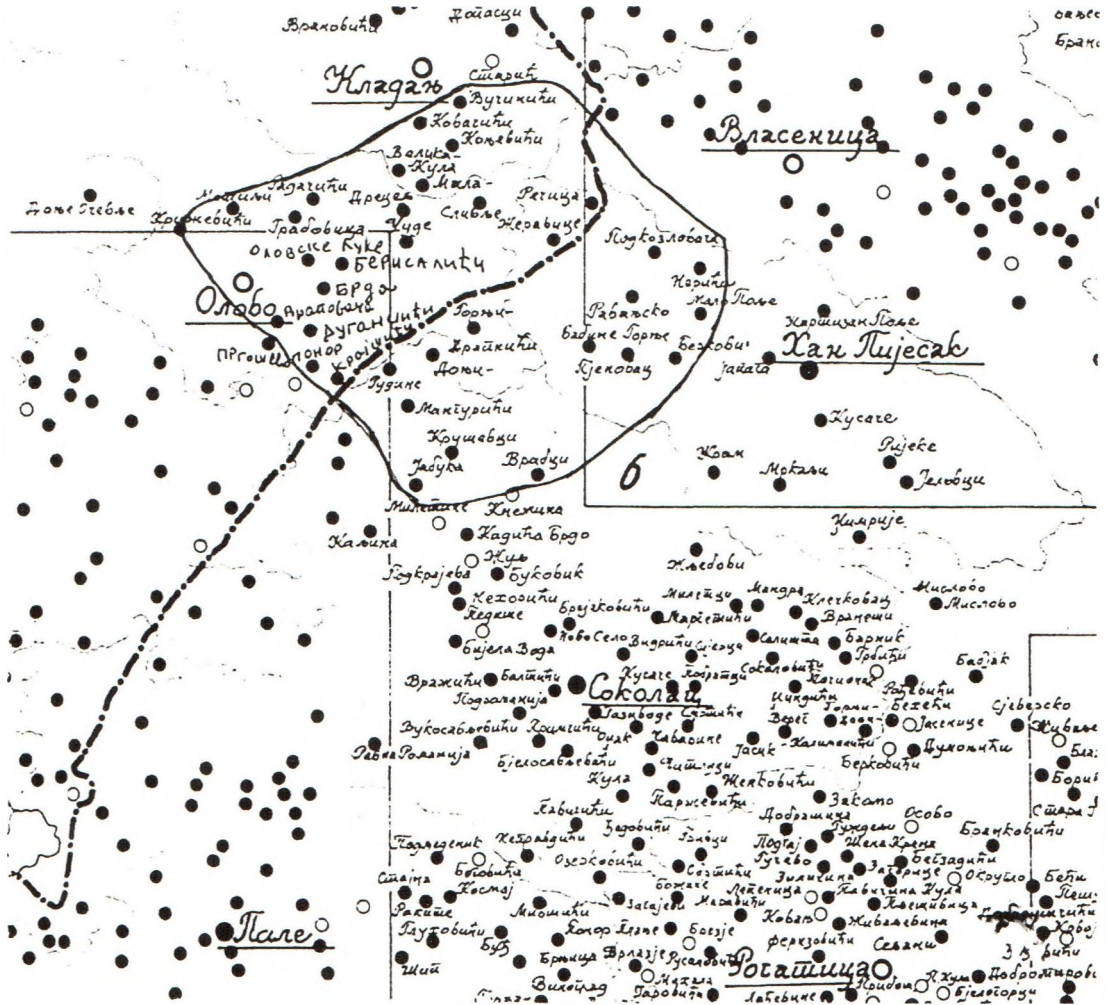

ЛИТЕРАТУРА

- Баотић 1971 — Јосип Баотић, *Синтакса њадежа у говору старосједилаца Босанске Посавине*. — Прилози проучавању језика, Нови Сад, 1971, књ. 7, 105—140.
- Баотић 1983 — Josip Baotić, *Ikavskošćakavski govor u okolini Dervente*. — *Vosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, Sarajevo, 1983, knj. IV, 7—208.
- Дешић 1976 — Милорад Дешић, *Зајаднобосански ијекавски говори*. — Српски дијалектолошки зборник, Београд, 1976, књ. XXI, стр. 316.
- Драгичевић 1986 — Милан Драгичевић, *Говор личких јекаваца*. — Српски дијалектолошки зборник, Београд, 1986, књ. XXXII, 1—241.
- Ивић 1954 — Милка Ивић, *Значења српскохрватског инструментала и њихов развој (синтаксичко-семантичка студија)*. — Посебна издања Српске академије наука, Београд, 1954, књ. ССХХVII, стр. 298.
- Петровић 1973 — Др Драгољуб Петровић, *О говору Змијања*, Посебан отисак из Зборника за филологију и лингвистику књ. XIV/1—2 и XV/1—2, Нови Сад (Матица српска) 1973, стр. 192.
- Петровић 1978 — Др Драгољуб Петровић, *Говор Банице и Кордуна*. — Нови Сад — Загреб (Матица српска — Просвјета) 1978, стр. 205.
- Пижурица 1967 — Мато Пижурица, *Ујошреба њадежа у говору Роваца*. — Прилози проучавању језика, Нови Сад, 1967, књ. 3, 141—176.
- Пижурица 1981 — Мато Пижурица, *Говор околине Колашина*. — Титоград (ЦАНУ, Посебна издања, књ. 12, Одјељење умјетности, књ. 2), 1981, стр. 251.
- Реметић 1970 — Слободан Н. Реметић, *Фонетске и морфолошке карактеристике говора Срба у Кладњу и околини*. — Прилози проучавању језика, Нови Сад, 1970, књ. 6, 105—133.
- Реметић 1981 — Слободан Реметић, *Конструкције шииа шта чине с оне ђеце у говорима источне Босне*. — Јужнословенски филолог, Београд, 1981, 265—272.
- Симић 1978. — Милорад Симић, *Говор села Обади у босанском Подрињу*. — Српски дијалектолошки зборник, Београд, 1978, књ. XXIV, 1—124.
- Тешић 1977. — Милосав Тешић, *Говор Љештанског*. — Српски дијалектолошки зборник, Београд, 1977, књ. XXII, 159—328.
- Халиловић 1990. — Senahid Halilović, *Govor Muslimana Tuholja (okolina Kladnja)*. — *Vosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, Sarajevo, 1990, knj. VI, 249—358.

СПИСАК И СКРАЋЕНИЦЕ НАЗИВА НАСЕЉА ИЗ КОЈИХ ЈЕ КОРИШЋЕНА ГРАЂА

Ар(аповача), Бр(да), ВК (Велика Кула), Вр(апци), Вуч(инићи), Дп (Драпнићи), Др(ецел), Ж(еравице), Ков(ачићи), Коњ(евићи), МК (Мала Кула), Рад(ачићи), Сл(ивње), Ђ(уде).

----- Граница између Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине

———— Граница ерске области